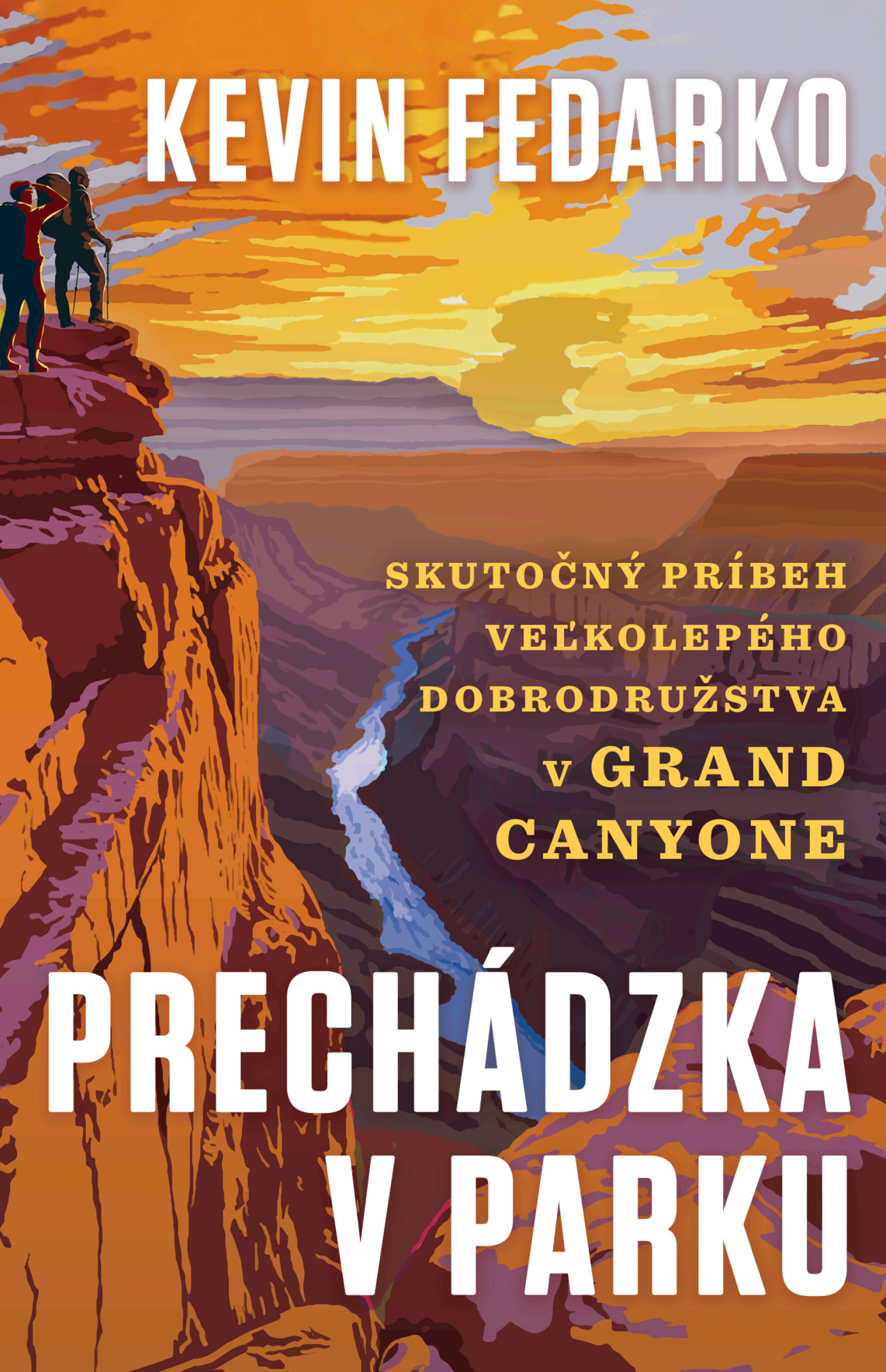

A stylized, high-contrast illustration of a canyon landscape. In the upper left, two hikers are silhouetted against a bright, orange and yellow sky, standing on a rocky ledge. The canyon below is depicted with deep, layered rock formations in shades of orange, red, and purple. A winding river or path is visible in the distance, flowing through the canyon's depths. The overall style is graphic and evocative, capturing the grandeur of the natural environment.

KEVIN FEDARKO

SKUTOČNÝ PRÍBEH
VEĽKOLEPÉHO
DOBRODRUŽSTVA
v GRAND
CANYONE

PRECHÁDZKA V PARKU

TATRAN

PRECHÁDZKA V PARKU

PRECHÁDZKA V PARKU

**SKUTOČNÝ PRÍBEH
VEĽKOLEPÉHO
DOBRODRUŽSTVA
V GRAND CANYONE**

KEVIN FEDARKO

TATRAN

Z anglického originálu Kevin Fedarko: A Walk in the Park,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Scribner, An Imprint of Simon & Schuster, LLC,
New York 2024,

preložila Ivana Božíková.

Vydalo Vydavateľstvo TATRAN, s. r. o., v roku 2025,
so sídlom Klariská 16, 815 82 Bratislava, Slovenská republika.

Vyšlo ako 5547. publikácia.

Vydanie I.

Prebal a knižnú väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Daniela Šinková

Jazykové redaktorky Alexandra Jurišová, Zlata Sršňová

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign, Bratislava

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

info@slovtatran.sk

All rights reserved.

Copyright © 2024 by Kevin Fedarko

Translation © Ivana Božíková 2025

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2025

ISBN 978-80-222-1723-1

Mojej manželke a deťom

ANNETTE,
CORE, THADOVI A MADDOXOVI

Obsah

Prológ	17
ČASŤ I. Divoká krajina	
1. KAPITOLA Do priepasti	23
2. KAPITOLA Muž, ktorý putoval časom	29
3. KAPITOLA Otvorená brána do pekla	38
ČASŤ II. Kúzlo divokej vody	
4. KAPITOLA Kronika <i>Somára</i>	47
5. KAPITOLA Smaragdová delová guľa	54
6. KAPITOLA „Trochu šialený nápad“	63
7. KAPITOLA Skutoční borci	74
ČASŤ III. Blbého nezmeníš	
8. KAPITOLA Sakramentsky <i>Grand</i>	81
9. KAPITOLA Skratka	92
10. KAPITOLA Kto sú títo šašovia?	99
11. KAPITOLA Šťastnú cestu	107

ČASŤ IV. Skúška

12. KAPITOLA	Hnusná robota	117
13. KAPITOLA	Krstný otec turistiky v Grand Canyone	124
14. KAPITOLA	Najhlbšie dno	133
15. KAPITOLA	Zahryznutie smoly	145

ČASŤ V. Reštart

16. KAPITOLA	Prejavy pokánia	157
17. KAPITOLA	Znova tu, múdrejší?	168
18. KAPITOLA	Veľká neznáma	176
19. KAPITOLA	Kde sa voda stretá	187

ČASŤ VI. Náhla poézia prameňov

20. KAPITOLA	Návrat turistického kráľa	203
21. KAPITOLA	Skvosty	215
22. KAPITOLA	Žena v bielych šatách z zelenej kože	224

ČASŤ VII. V dome z popadaných kameňov

23. KAPITOLA	Great Thumb	235
24. KAPITOLA	Búrka	244
25. KAPITOLA	Pod drobnohľadom sovy	252
26. KAPITOLA	<i>Casa de Piatra</i>	258

ČASŤ VIII. Pod hradbami času

27. KAPITOLA	Božská krajina	267
28. KAPITOLA	Zmáčaní zázrakom	272
29. KAPITOLA	Olo	281
30. KAPITOLA	V tieni Sinyelly	289
31. KAPITOLA	Ľudia modrozelených vôd	296

ČASŤ IX. Krajina kostí a skalných podloží

32. KAPITOLA	Pripravení urobiť čokoľvek	307
33. KAPITOLA	Prízraky dávneho sveta	315
34. KAPITOLA	Vôňa stodoly	324
35. KAPITOLA	Pustatina	327
36. KAPITOLA	Znova najhlbšie dno	335

ČASŤ X. Stratení a nájdení

37. KAPITOLA	Náročné dni na obzore	347
38. KAPITOLA	„Bojová zóna“	355
39. KAPITOLA	Večerná pobožnosť	366
40. KAPITOLA	Nedoriešená záležitosť	372
41. KAPITOLA	Všetci sú pútnici	380
	Epilóg	390
	Poznámka autora	403
	Podakovanie	407
	Sprievodca pre čitateľov a poznámky ku kapitolám	415
	Legenda k mapám	463

*A na konci všetkého nášho skúmania
bude príchod na začiatok
a konečné spoznanie toho miesta.*

– T. S. Eliot

Grand Canyon

„Grand Canyon je arizonský prírodný zázrak, aký nemá vo svete konkurenciu. Rád by som vás požiadal, aby ste tento obrovský poklad zachovali taký, aký je dnes. Dúfam, že nedovolíte, aby na jeho území postavili akýkoľvek druh stavby. Žiadnu chatu, hotel ani nič podobné, čo by narušilo jeho majestátnosť, vznešenosť, veľkú osamelosť a krásu. Nechajte ho taký, aký je. Nedokázete ho zlepšiť. Čas na ňom tvrdo pracoval a človek ho môže len zničiť.“
– Theodore Roosevelt

~ Traverz Fedarko/McBride

□ Národný park Grand Canyon

■ Kmeňové územia

■ Národné pamiatky

□ Národný les

• Oblasti divočiny

□ Národné rekreačné oblasti

— Štátna hranica

— Diaľnice a cesty

~ Rieka, potok alebo iný tok

~ Riečne pereje

Prológ

Je zopár pozitív, ktoré by sa dali o chodení povedať.

Nie veľa, ale zopár je.

– Edward Abbey

Z času na čas sa stretávam s ľuďmi, ktorí chcú počuť historku o tom najhoršom, čo sa nám s Petom McBridom za rok v Grand Canyone prihodilo. Zakaždým musím vysvetľovať, aké náročné je odpovedať na túto otázku. Zdôrazňujem, že sa nám stalo toľko strašného, až je takmer nemožné vybrať len jednu situáciu. Celkom vážne, každú z nich by som mohol pokojne označiť za najhoršiu a najneznámejšiu.

Jedno popoludnie som napríklad zakopol a spadol rovno do kaktusu. Alebo som si rozložil spací vak priamo navrchu mraveniska, čo bolo v rovnaký deň, ako keď sme s Petom spadli s batohmi do rieky Colorado. Alebo ráno po snehovej búrke, keď som sa snažil nad kempingovým varičom rozmraziť si topánky a namiesto toho som ich podpálil.

Spomínam si aj na moment, keď nás kaňon dohnal do bodu, že sme sa rozhodli ísť domov a nikdy sa sem nevrátiť.

Po hlbšom zvážení sme sa však s Petom zhodli (a možno s nami budete súhlasiť aj vy), že posledným klincom do rakvy bol potkan, čo sa dostal Petovi pod kožu a začal mu pojesť orgány.

Stalo sa to na mieste zvanom Rider Canyon, v jednom zo stoviek menších údolí, čo sa rozvetvujú z hlavného kaňonu. Deň horší než všetky ostatné. K incidentu došlo počas najhorúcejšej časti popoludnia. Prchavá sviežosť rána bola už len matnou spomienkou a večerná úlava ešte príliš ďaleko, aby som o nej mohol čo i len snívať. Doslova

obdobie pálčivej mizérie. Akoby démon s vidlicovým chvostom a jedovatým smiechom otvoril bránu do samotného pekla.

Slnko svietilo priamo nad nami, rozprestieralo sa na okrajoch kaňonu, do priepasti chrlilo ohnivý prúd a tieň hnalo do najhlbších zákutí. Vzduch vznášajúci sa tesne nad povrchom sa chvel, akoby samotná zem lapala po dychu. Najvýraznejší však nebol ani ostrý jas, ani šialené teplo. To, čo vypaľovalo diery do stredu vedomia, bola hutnosť horúčav – ich hrúbka a váha, ťahali sa cez temeno hlavy až po lopatky. Akoby vás prikryla deka vyrobená z materiálu, ktorý bol žeravý už počas tkania.

Bol to ten typ horúčavy, čo by vás zniesol zo sveta, ak by ste sa mu vystavovali prídlho. Preto sme sa s Petom po hodine spustili z rímsy zaliatej slnkom na dno Ridera, aby sme našli aspoň kúsok tieňa. Dostať sa dole predstavovalo asi osemnásť metrov zliezania strmým zárezom s previsom, pričom Pete musel najprv položiť dlane na takmer vriaci okraj rímsy. Následne sa spustil do zárezu a naslepo sa snažil nájsť špičkami topánok pevný bod pod nohami.

Ja som kľačal vedľa neho a nazerá cez okraj v snahe nájsť miesto, kam by mohol stúpiť. Vtom ma však zaujalo niečo na jeho batohu. Miniaturný teplomer. Visel na jednom z ramenných popruhov, a keď sa Pete pohol, zachytil slnečné lúče a zablikal na mňa, akoby hovoril:

Hej, pozri na mňa.

Ukazoval takmer 44,5 °C.

Úprimne ma to šokovalo. Október bol za rohom a podľa predpovedí nemalo byť viac než 40 °C. Dávalo to však zmysel.

Strmé steny Ridera tvorí päť jednotlivých vrstiev kameňa a sú orientované pozdĺž východozápadnej osi. Ich farebná paleta pozostáva z odtieňov od zlatistého medu cez horúci karamel až po nefiltrovaný bourbon. Od úsvitu ubehlo už sedem hodín, čo na ne dopadalo priame slnko. Dostatočne dlho na to, aby sa priestor medzi zlatistými stenami zmenil na hotový konvektomat.

Rovný povrch na dne Ridera však pokrýval tieň. Našlo sa dokonca zopár malých mlák poprepájaných tenkými potôčikmi. Scenéria dole bola nesmierne lákavá a pôsobila osviežujúco. Zdalo sa, že Pete sa spúšťa bez akýchkoľvek problémov, až kým odrazu jemne nezachrčal a na mieste nezamrzol.

Boli sme v rovnakej výške, takže som veľmi dobre videl, čo sa mu odohráva v tvári. Zahmlené známky šoku, zmätku a bolesti. Stredom

čela mu tiekla chvejúca sa kvapka potu vo veľkosti fazuľky. Skĺzla mu po špičke nosa a s počutelným kvapnutím padla priamo na už aj tak špinavé a prepotené tričko.

Chvíľu sa ani nepohol, potom si niečo zamrmľal a opatrne sa vyšteral späť na okraj. Oprel sa o lakte a neprítomne na mňa hľadel.

„Čo sa deje?“ nechápal som.

Sťažka preglgol a pokúsil sa prehovoriť, ale nezmohol sa ani na slovo. Namiesto toho si vyhrnul tričko, aby som mu videl trup. Nad hrudným košom sa mu objavila vypuklá hrča a s hrôzou som sledoval, ako sa začala hýbať.

Presunula sa na druhú stranu hrude, pomaly začala klesať a prešla celým bruchom. Vtom sa otočila a prešla mu po boku trupu k pleciam.

Veľkosťou pripomínala tunajšiu krysu s huňatým chvostom, cicavca známeho svojou hnevlivou povahou a záľubou v obkladaní hniezda kaktusovými pichľiacmi. S celou situáciou som sa vyrovnával naozaj zle, o čom svedčia aj dlhé sekundy premýšľania, ako sa vôbec potkanovi – *živému hlodavcovi* – podarilo dostať pod Petovu kožu.

Nikdy som nič podobné nevidel. Čudo, ktorého podivnosť ešte umocňovala jeho záhadnosť. Silnejšia ako pocity zmätku bola už len úľava, že nech už ide o akéhokoľvek zúrivého a bláznivého tvora, vybral si radšej Peta.

Musím však dodať, že úľavu rýchlo vystriedala vlna paniky spojená s nesmiernymi obavami. Pravdaže, Pete často býval neopísateľne otravný a liezol mi na nervy, zároveň mi však bol najbližším priateľom na svete.

„Čo sa to s tebou, dočerta, deje?“ vysúkal som napokon.

* * *

Ukázalo sa, že na moju otázku existuje viacero odpovedí.

Z medicínskeho hľadiska trpel nerovnováhou sodíka v krvi spôsobenou teplotou. Ide o jeden z hlavných dôvodov záchrany a hospitalizácie turistov v kaňone. Hrča pripomínajúca potkana bola nakoniec séria intenzívnych svalových kŕčov. Tie však po chvíli ustúpia, keď sa vo veľkých svaloch pozdlíž jeho končatín vytvoria pevné uzly. Ak by sa tak nestalo, trpel by vážnymi kognitívnymi poruchami, pretože by mu napuchli tkanivá v mozgu a navodili stav podobný opitosti.

Následne by v priebehu jedného až dvoch dní podľahol silným krčom a upadol by do kómy, z ktorej by sa už nedokázal dostať.

Očividne potreboval pomoc. Ja som mu ju však nedokázal poskytnúť, pretože som mal čo robiť sám so sebou. Pred niekoľkými dňami som si totiž na chodidlách všimol niekoľko citlivých miest, kde koža vyzerala skôr ako nedopečená slanina. Namiesto toho, aby som si ich prelepil leukoplastom, som ich ignoroval a dúfal, že celý problém buď zmizne, alebo sám od seba prejde.

Do ďalšieho rána mi postihnuté miesta zbledli a naplnili sa tekutinou. Čoskoro som mal pľuzgiere všade vrátane chodidiel, okolo členkových kĺbov, achiloviek aj na všetkých prstoch. Koncom poludnia praskli a vyzeralo to, akoby mi spravili pedikúru pásovou brúskou. V tom momente som sa rozhodol počúvnuť Peta a namiesto lekárničky som siahol po izolačnej páske. Z neznámych dôvodov som jej použil viac, než bolo treba, a na nohách mi vznikli plastové ponožky. Asi nemusím hovoriť, že som si ich nalepil lepkavou stranou na pľuzgiere a nemohol som si ich dať dole.

Celý nasledujúci deň poskytovali moje vzduchotesné ponožky vlhú a výživnú pôdu pre kolóniu baktérií, čo sa dusili v náleve potu, špiny a zápachu. Prešlo pár hodín a na oboch nohách som mal infekciu a začali mi hniť. Každý krok bolel, akoby som stúpал po rozbitom skle. Po chvíľke som už nemohol pokračovať.

Je zrejmé, že nám celá situácia prerástla cez hlavu. Nehovorím však len o špecifických zdravotných problémoch, ale o omnoho hlbšej a vyčerpávajúcej otázke, čo sa nedala vyriešiť žiadnymi antibiotikami ani odpočinkom na lôžku. Nebola fyzickej, skôr charakterovej povahy. Išlo o neduh vychádzajúci z našich osobností, ako aj ilúzie o spôsobilosti a zdatnosti v prírode.

U nás to bolo spojenie vedomej ignorancie, chabej disciplíny a nehoráznej arogancie. Rad nedostatkov, ktoré sme sa snažili popierať a dúfali sme, že prejdú alebo celkom zmiznú, podobne ako pľuzgiere. Začalo sa to momentom, keď nás Pete svojím naliehaním namočil do tejto šlamastiky, ktorú sám najprv nazval „prechádzka v parku“.

Absurdná odysea do srdca pravdepodobne toho najdrsnejšieho a najmenej zhovievavého, zároveň však skutočne okúzľujúceho krajinného prvku na svete. Miesto plné divov a presýtené toľkými vrstvami komplexnosti, že nič podobné nikde na Zemi nenájdete.

ČASŤ I.

Divoká krajina

*Aký veľkolepý svet
rozprestiera sa pred nami!*

– John Wesley Powell

1. KAPITOLA

Do priepasti

Jedna z múdrostí lodníkov na rieke Colorado hovorí, že ak by bolo možné rozprestrieť každý centimeter terénu medzi stenami Grand Canyonu vrátane plochy všetkých útesov na zem, získali by ste pozemky väčšie ako Texas. Poriadne odvážne tvrdenie. Nikoho, kto mal tú česť so sprievodcami na čnloch a vie o ich ochote prekrúcať fakty kvôli zábave, by však nemalo prekvapiť, že je to číry nezmysel.

Aby som bol presný, územie kañonu nie je väčšie ako štát Delaware. Ide o pásмо pohorí dlhé približne ako Pyreneje, prevrátené hore nohami a zapustené do zeme. Aj tak si však vodácki sprievodcovia zaslúžia uznanie za to, ako vystihli ohromujúcu hĺbku a labyrintovú zložitosť kañonu. Len máločo sa približuje pravde tak veľmi ako tvrdenie, že Grand Canyon by mohol pohltiť celý „štát osamelej hviezdy“.

Ak existuje spôsob, ako zachytiť rozsah a rozľahlosť tejto priepasti, nájdeme ho v kaskádových stenách po okrajoch kañonu – jedna na južnej, druhá na severnej strane –, ktorých najväčšie prevýšenie presahuje 1828 výškových metrov. Zmestilo by sa sem päť mrakodrapov Empire State Building poukladaných na seba, a stále by nepresiahli najvyšší bod steny severného okraja. V skutočnosti je vzdialenosť od okraja po rieku taká veľká, že sa v kañone mení aj klíma a pri zostupe je výrazne teplejšia. Pri poklese približne každých tristo metrov sa teplota zvýši o tri stupne, čím vzniká pomyselný rebrík teplotných zón a okien. Tieto oblasti sú také odlišné, že flóra a fauna naruchu sa takmer vôbec nepodobajú formám života na dne kañonu.

Severný okraj, najvyššie časti, je ako iný svet s vlastnými druhmi rastlín a zvierat. Jedle a smreký môžu byť v zime zasypané vyše tri a pol metrami snehu a jediná cesta je od novembra do mája uzavretá. V horách sa ukrývajú tetrovy a divé morky, salašníky horské, ako aj množstvo jeleníkov. Lesy sa často striedajú s čistinkami posiatymi lúčnymi kvetmi, na jeseň opadáva lístie osiek ako zlaté mince a v noci sa lesom nesie húkanie výra bielobradého.

V kaňone sa stretávajú a miešajú formy života takmer zo všetkých štyroch severoamerických púští – Great Basin, Sonoran a Mojave. Teplota vzduchu v lete tu často prekračuje 49 °C, pričom teplota povrchu skál sa pokojne môže vyšplhať až na 77 °C. V priebehu pár minút tak had môže prísť na otvorenom priestranstve o život, zatiaľ čo škorpion sa uvarí za necelú hodinu.

V jeho podmienkach vytrvávajú len tie najodolnejšie organizmy: drobné stromové žaby celé mesiace vyčkávajúce v štrbinách skál, pavúky schopné ukrývať sa dvesto dní v nore bez kvapky vody aj semená dostatočne trpezlivé na to, aby neboli činné celé storočia, až kým nebudú mať vhodné podmienky na klíčenie. Existujú druhy kaktusov, ktorých bočné výhonky sa stiahli do zeme, a v potokoch je v niektorých oblastiach tak málo vody, že cez deň miznú medzi kameňmi a na povrch vyvierajú až v noci, keď nesmelo tečú pod svetlom mesiaca a hviezd.

* * *

Na celej ploche útesov a terás medzi okrajmi a riekou pokrýva rôzne výškové úrovne celý rad osobitých biotopov. Tesne pod porastmi jedlí a borovíc sa týčia parkové háje borovíc ťažkých, schopné dožiť sa až päťsto rokov.* Ich kmene sú pokryté oranžovo-čiernou kôrou. Je taká tvrdá, že odolá lesnému požiaru, taká sladká, že jej vôňa matne pripomína vanilku alebo maslo, a taká výživná, že sa z nej dá zomlieť múka a upiecť chlieb.

Na svahoch pod borovicovým pásom sa rozprestierajú húštiny paliny a bonsajovité sivozelené kríky. Svojím rozmiestnením pripomí-

* Možno ste o tom už počuli, ale borovice ťažké výrazne zatieňujú životnosť kreozotového kra a agávy. Ide o púštnu flóru, ktorá sa rozmnožuje semenami aj klonovaním, vďaka čomu sa dožívajú viac ako milénium.

najú starostlivo vysadenú japonskú záhradu. Spoločne tvoria gobelín úkrytov pre isté druhy zajacov, jaštericu uta a strnádlika čiernohrdlého – pravdepodobne typického púštného vtáka, ktorý metabolizuje vlhkosť zo semien a hmyzu, vďaka čomu nepotrebuje piť vodu.

Vrstevnatá vegetácia kañonu z neho robí spojovací článok, kde sa rozprestiera približne sedemdesiatpäť ekologických spoločenstiev v štyroch rôznych biómoch a dvoch geologických provinciách. Ide o takú bohatú a rozmanitú mozaiku, že keď turista prejde z najvyššieho bodu na severnom okraji po ten najnižší, zažije bohaté spektrum života. Na vlastnej koži pocíti prechod z chladných boreálnych lesov subarktickej Kanady až do slnkom zaliatych púští Mexika tesne nad obratníkom Raka. Rozloženie rastlín a živočíchov, čo sa za bežných okolností rozprestierajú na viac než 3218 horizontálnych kilometroch, sa stláča do vyše jeden a pol výškového kilometra.

Pre svoje extrémne teploty a suchá sa kañon nedokáže ani priblížiť k množstvu rastlín a živočíchov, čo obývajú iné národné parky, ako napríklad Great Smokies alebo Everglades. Na miestach tohto typu sa vyskytuje väčšia biomasa alebo viac individuálnych druhov. Kañon sa však odlišuje šírkou a rozsahom bioty. Je domovom napríklad pre stošesťdesiatšesť druhov húb, šesťdesiatštyri druhov machov a stodeväťdesiatpäť typov lišajníkov. Všetky sa nachádzajú v rôznych výškových zónach a nesmierne sa im darí medzi rastlinami, ktoré by sme skôr očakávali na púšti – púštne kry, deväť rôznych druhov paliny a viac než tucet kaktusov, ako napríklad opuncia, cholla a echinocereus.

Pokiaľ ide o živočchy, kañon a jeho blízke okolie je domovom pre viac ako deväťdesiat druhov cicavcov. Obývajú ho zvieratá od púm amerických cez púštne ovce hruborohé až po mäsožravé myši, čo sa živí škorpiónmi a vyjú na mesiac. Žije v ňom tridsaťosem druhov plazov, dvadsaťdva druhov netopierov a osem druhov obojživelníkov vrátane ropuchy živiacej sa včelami. Z vtácej populácie sa v kañone vyskytuje tristosedemdesiattri druhov, čo je tretina všetkých okridlených tvorov v kontinentálnych Spojených štátoch, a toto číslo sa neustále zvyšuje. Vedci v Grand Canyone spozorovali aj husi snežné, žeriavy kanadské a labute trúbivé, ale aj orliaky bielohlavé, rybáriky modrosivé a zanášače čierne. V zimnom období môže koncentrácia vtáctva na niektorých úsekoch rieky prekročiť aj hranicu tisíc vtákov na kilometer štvorcový každú hodinu. V lete je domovom operencov

vrátane sokola sťahovavého so schopnosťou letieť strmhlav rýchlosťou 378 km/h, čo z neho robí najrýchlejší organizmus na svete. V teplých mesiacoch sem zavíta aj kondor veľkozobý, najväčší zo severoamerických supov s rozpätím krídel približne tri metre. Okrem toho priepasť obýva aj kolibrík čiarkavohrdlý, najmenší vták na kontinente. Hoci veľkosťou pripomína ropuchu, neváži ani tri gramy, čo predstavuje asi váhu strany, ktorú práve čítate.

Nemôžeme však zabudnúť ani na hmyz a iné bezstavovce. V kaňone možno nájsť tridsaťšesť druhov suchozemských slimákov a ulitníkov, stošestnásť chrobákov z čeľade bzdochovitých, osemdesiatjeden druhov vážok a šidiel a stoštyridsať druhov motýľov, pričom päť z nich nenájdete nikde inde. Patrí sem aj Nabokovova drevená nymfa, ktorú autor *Lolity* objavil na turistickom chodníku Bright Angel Trail v roku 1941. Dno kaňonu osídľuje aj endemická tarantula, potrava takmer osemcentimetrovej osy s takým bolestivým bodnutím, že ho mnohí prirovnávajú k bolesti pri kúpaní, keď vám do vane padne fén.

V žiadnom inom národnom parku nenájdete širšiu paletu geografických a klimatických podmienok podporujúcich také rozmanité spektrum života na takom stlačenom priestore. A nech to už pôsobí akokoľvek pozoruhodne, to, čo sa ukrýva pod mozaikou života v kaňone, je možno ešte šokujúcejšie.

* * *

Hoci rieka Colorado vyhlbila kaňon približne pred šiestimi miliónmi rokov, samotná skala je omnoho staršia. Viac než jeden a pol kilometra hrubé steny po oboch stranách priepasti odhaľujú dvadsaťsedem útvarov prechádzajúcich približne ôsmimi geologickými obdobiami. V tomto období sa zhruba štyridsať percent chronológie planéty vytesalo priamo do kameňa. Podľa niektorých meradiel sú steny kaňonu azda najkrajší viditeľný prierez pozemským časom, vertikálne zhrnutie dejín uložené v horizontálnych vrstvách ako stránky obrovskej knihy – toho najposvätejšieho rukopisu všetkých čias.

Prvá strana tejto monografie pozostáva z kaibabského vápenca, z najmladšej a najčerstvejšej horniny kaňonu. Bola napísaná približne pred dvestosedemdesiatimi miliónmi rokov, čo je tak dávno, že sa ešte nestihli uskutočniť mnohé dramatické udalosti v análoch našej

planéty. Prvé vtáky nemali krídla, prvé kvety ešte nekvitli a mohutný asteroid, čo mal spôsobiť ohnivú búrku a vyhubiť dinosaury, mal naraziť do dnešného polostrova Yucatán až o dvestopäť miliónov rokov.

Stovky metrov pod Kaibabom nájdete zvláštne, no nádherné skameneliny – krídla vážok, stonky morských ľalií alebo zuby žralokov plávajúcich v dnes už zaniknutých oceánoch medzi dávno neexistujúcimi kontinentmi. Sú uzavreté v rímсах a terasách, vryté do stien útesov. Každá vrstva je staršia než tá nad ňou, až sa napokon dostanete k hornine staršej, než si vôbec dokážete predstaviť. Najspodnejšia časť má takmer dve miliardy rokov, čo je tretina života našej planéty a sedmina existencie samotného vesmíru.

Ľudia obsadzovali tento priestor postupne počas niekoľkých miléníí v migračných vlnách podobne bohatých a rozmanitých, ako sú geologické a ekologické vrstvy. Napriek tomu v kaňone nájdete množstvo miest, kam nevročila noha starovekého ani moderného človeka. Existuje veľa oblastí, kde žijú živočíchy, aké človek doposiaľ nevidel. Pred necelou dekádou si skupina výskumníkov vybrala neprebádanú jaskyňu na severnom okraji, kde mala za úlohu otestovať termálne diaľkové snímanie. Ide o funkciu, ktorú by NASA chcela v budúcnosti využiť na skúmanie jaskýň na Marse. Počas výskumu natrafili na štyri doposiaľ neznáme živočíchy – jaskynného cvrčka, kôrovú voš a niekoľko bezokých albínskych mnohonôžok.

Nikde inde nie je zem taká rozbitá a minulosť natoľko odhalená. Nikde inde človek nemá možnosť pohybovať sa v rôznych dimenziách súčasne – dopredu v priestore, dozadu v čase a naprieč celou pologuľou životných zón, ekosystémov a biologických spoločentiev. Nikde inde nie je obyčajné stúpanie z jednej nohy na druhú také provokatívne, destabilizujúce a husto nabité bohatými a vzájomne sa prelínajúcimi významovými vrstvami.

A čo stojí za zmienku, obrysy žiadnej inej krajiny nepozná toľko ľudí, pričom jej skutočnú podstatu však pozná, naozaj pozná, len málokto. Nahliadnuť do jej skrytých tajomstiev a objaviť jej vzácne poklady si vyžaduje niečo, čo nie je ochotný prijať každý. Ide o viac než o to, čo požadoval Theodore Roosevelt, keď v prejave na jar 1903 na južnom okraji označil kaňon za „jednu z najväčších pamiatok, ktorú by mal vidieť každý Američan, ak môže cestovať“.

Nestačí sa naň však len pozrieť. Musíte si poriadne zašnúrovať topánky a naozaj vstúpiť dovnútra.

Keď mi Pete po prvý raz navrhol prechádzku v parku, nepotreboval som vedieť viac. Takmer celý svoj život som priam posadnutý kaňonom, dokonca som niekoľko letných mesiacov žil a pracoval na Colorade ako vodácky učeň. O tom však neskôr. Zrejme to zo mňa nerobí odborníka, považoval som sa však za človeka s dostatočnými znalosťami a skúsenosťami na to, aby som nadobudol pocit, že viem, do čoho idem. Ešte som však nemal tušenia, čo všetko so sebou prináša snaha zvládnuť toto miesto nie práve najľahším spôsobom – pešo.

Hoci som o tom, bohužiaľ, nevedel, s Petom sme sa na podobnú cestu vôbec *nehodili*. Na cestu plnú zákutí, kam z pádných dôvodov takmer nikto nevstúpil. Na cestu, ktorá nemala trvať dlhšie ako pár mesiacov, a nakoniec sa zmenila na najdlhšiu a najťažšiu skúšku našich životov. Nie raz sa stalo, že sme sa konfrontovali s otázkami, prečo sme sa na ňu vôbec vydali a či nám jej úspešné zvládnutie vlastne stálo za to. Zároveň však šlo o cestu, kde nám kaňon ukázal veci, o akých sa nám ani nesnívalo.

V úvode našej expedície som si nedokázal ani len predstaviť, ako dlho sa po jej ukončení budem snažiť sformulovať súvislú reakciu: na utrpenie, čo sme si v kaňone zažili, na uspokojenie schopné odstrániť všetky stopy mizérie, aj na túžbu a nádheru omnoho intenzívnejšie než všetky predošlé pocity. Nerozumel som sile, s akou prísnosť, majestátnosť a žiara kaňonu, vlastnosti nesmierne vzdialené ľudským nádejam a ambíciám, dokážu zmeniť vnímanie samého seba. Odrazu si uvedomíte, že nie ste nič viac než obyčajné zrnko piesku v obrovskej tapisérii skál, hviezd a času.

Vedel som len jedno – toto miesto ma volá. A keď vás začne volať, je nemožné ignorovať jeho hlas. Nedokážem to urobiť dnes a nedokázal to urobiť ani muž z Walesu v lete 1962. Muž so žiarivo modrými očami a hustou bradou, neskôr známy ako „otec putovania s batohom po divočine“. Muž, ktorý sa prvý raz postavil na okraj kaňonu a zistil, že hľadá do priepasti.